

PREZENTACE

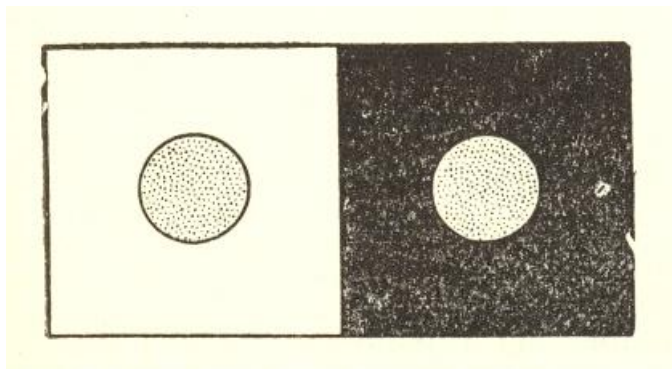
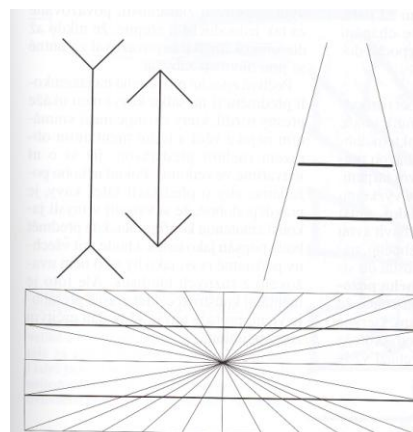
několik poznámek k psychologickým aspektům tohoto žánru

Pojem „prezentace“ by člověk ve starších učebnicích rétoriky marně hledal. Je to v podstatě pojem i jev, přicházející k nám jednak v souvislosti s pragmatickým pojetím pravdy (myšlenka je tím „pravdivější“, čím více lidí ji jako pravdivou přijme), a dále pak je vyvolán převahou nabídky prakticky čehokoliv (krom dobré vůle) nad poptávkou, základním charakteristickým rysem liberálního řádu. Cílem prezentace je informovat o určité skutečnosti, kterou mohou být stejně dobře schopnosti a vlohy určitého člověka, případně idea, projekt nebo zboží. V prezentaci jde o to, „protlačit“ určitou skutečnost do popředí, aby byla obecně zaregistrována a dostala tak tímto impulzem v konkurenčním prostředí dobrou naději na uplatnění a prosazení se. Prezentace je tak kombinací žánru naučného s výrazným podílem agitace, mající vytvořit onen žádoucí pozitivní vztah k prezentovanému jevu a vyvolat zájem o něj. Podle staré římské nomenklatury by byla prezentace blízko žánru „laudatio“ neboli chvála. V prezentacích bývá hojně využívána audiovizuální technika, což je ovšem jiná kapitola – my se budeme věnovat některým psychologickým aspektům tohoto komunikačního útvaru.

V prezentaci se výrazně projevují a uplatňují aplikace dvou metod „vzdvižení“ určitého jevu, nespočívající v tom, že by byly zveličovány či jinak upravovány vlastnosti a parametry samotné doporučené skutečnosti. Tyto postupy lze nazvat „efekt pozadí“ a „efekt souvislostí“. Oba tyto psychologické efekty, mající cosi společného s optickými klamy, se běžně používají v argumentaci. Jejich využití v prezentaci je rovněž vhodné a rozšířené, a je dobré se s ním seznámit.

Uplatnění efektu pozadí

Představte si, že k vašemu sluchu dojde informace, že se na jednu hlavu v České republice vyprodukuje 2,57 t jakéhosi sulfidu uhličitého. Ona informace u málokoho způsobí nějaké rozumné hnutí mysli. Chybí k ní totiž jedno jediné a nezbytné – pozadí. Je to hodně, nebo málo? Je to dobře, nebo špatně? Pouze „pozadí“ by mu mohlo pomoci danou informaci vyhodnotit, a to především v tom smyslu, že by rozeznal, co to znamená. Pozadím by v daném případě mohly být další informace – v tomto případě například to, kolik se této látky na hlavu vyprodukuje na Ukrajině, v Uzbekistanu, v Německu, Polsku, Portugalsku, USA, Indii a Ghaně. Teprve poté by na tomto pozadí ona

informace reálně něco sdělovala a byla by informací. Význam a hodnota jakékoliv skutečnosti je tedy dána jednak onou skutečností samotnou, stejně významné, ba mnohdy mnohem významnější je ono pozadí, na které je položena. Pozadí způsobuje, že, jak říká jeden aforismus, „šedá na černé se zdá být bílá, zatímco šedá na bílé se zdá být černá“. I když to neplatí úplně, šedé

kolečko na bílém pozadí se zdá být tmavší než totéž na černém.

Argumentační metody, využívající efektu „pozadí“ jsou přepestřé a všudypřítomné, a tento efekt je využíván vědomě a cíleně, stejně jako mimoděčně a podvědomě. Člověk, snažící se prezentovat cokoliv v dobrém světle a v dobrém smyslu to položí na pozadí, na kterém bude daná myšlenka či věc doslova zářit. Další obrázek ukazuje, jak dokáže „pozadí“ kolem dvou stejně dlouhých úseček či rovnoběžek jejich „vzňení“ výrazně pozměnit či deformovat. Oponentura je v takovém případě velmi jednoduchá – jde o to zjistit, do jaké míry je použité pozadí účelově zvoleno a případně ještě dobarveno. Výsledky akce, které jsou prezentovány jako úspěšné se mohou snadno ukázat jako podprůměrné žalostné, použije-li se ke srovnání pozadí jiné, někdy přiměřenější.

Vidění a předkládání pouze určitého pozadí, přejného vlastního stanovisku, je přirozenou vlastností lidské mysli. Není tedy třeba předpokládat u protivníka v argumentaci a v polemice snahu klamat, a proto ani argumenty, spočívající v představení jiného pozadí nemají být předkládány s triumfálním výrazem přebíjení malých karet většími, nýbrž spíše v konciliantní podobě „...*pokusme se ovšem uvážit i fakt, že vzhledem k tomu a tomu se nám tento výsledek bude jevit poněkud jinak, a to celkem skromněji...*“. Argumentace pozadím není vždy zcela věcná, ale její význam je přinejmenším podpůrný neboli subsidiární.

Efekt pozadí souvisí s argumentací i jiným způsobem. Je významnou psychologickou a sociologickou vlastností náboženských pohledů na svět, že předkládalo pozadí, relativizující rozdíly a snižující napětí mezi různými hodnotami či řešeními. Vyjádřeme to pro ilustraci touto nerovností:

1 je menší než 10

platnost tohoto výrazu je možno vyjádřit i poměrem oné nerovnosti – v desítkové soustavě platí, že větší hodnota je zde větší přesně desetkrát. Rozdíl hodnot je tedy podstatný, je to jeden řád. Pokud ke každé straně nerovnosti připočteme stejnou hodnotu, platnost nerovnosti se nezmění. Proto platí i tato nerovnost:

1 000 001 je menší než 1 000 010

V tomto případě je ovšem poměr obou hodnot v nerovnosti nikoliv 10, nýbrž pouze 1,0000089. Takový význam má uplatnění pohledu „*sub specie aeternitatis*“, tedy „*ze zorného úhlu věčnosti*“. Ano, ze zorného úhlu věčnosti se skutečně mnoho nebetyčných rozdílů jeví být naprostými prkotinami. Z hlediska věčnosti se i velké rozdíly stávají relativně zanedbatelnými. Vzhledem k rozměru 1 km není mezi 1 a 10 cm prakticky žádný rozdíl. Pomyšlení na oběti tsunami v Pacifiku zřejmě zadrží člověka v tom, aby se handrkoval o pozdě doručené noviny. Pohled na věčnost, absolutno, Boha, měl a má tedy tu vlastnost, že je schopen zmenšit absolutní velikost rozdílů. V argumentaci jde tedy často i o to, ukázat člověku poněkud širší obzor daného problému, a zmenšit tím jeho relativní velikost, a tedy i úpornost sporu.

Tento efekt je podstatou možného působení náboženských představ – k lidským individuálním odlišnostem je „připočteno“ obrovské kvantum látky např. biblických dějin a příběhů, boží nezměrnost a nekonečnost jeho díla. Na tomto pozadí se rozdíl mezi králem a posledním poddaným stává celkem zanedbatelným, zvláště uváží-li se, že se po relativně velmi krátké době svého žití oba zcela stejně obrátí v prach. Zde je zřídlo určitého „nadhledu“. Řekl bych ze své vlastní zkušenosti, že i moje postoje k životu a světu jsou ovlivněny jedním „pozadím“, se kterým se dnes člověk ve městě běžně nesetkává, a to ke své škodě. Kdysi v dětství a mládí jsem mohl každou noc vidět propastnou hloubku vesmíru, zračící se z v noční obloze. Patrně na žádném pozadí tak nevystupuje lidská nepatrnost, ale i

nepatrnost všech domněle velkých starostí. Toto pozadí bylo doplňováno pozadím hřbitova, kolem kterého šel člověk denně i několikrát. To působilo jako mnišské „*Memento mori!*“, pomni, že zemřeš, které dokáže rovněž výrazně nastavit měřítko, kterými člověk poměřuje velikost a závažnost starostí, jevů a stavů.

Hojně využívaným „pozadím“ je uvědomění si společného nebezpečí, společného ohrožení. Panující společenské a jiné rozdíly a rozpory jsou tím rovněž znamenitě zmenšovány. Rozpadající se stát se proto nezřídka pokoušel panovník postavit na nohy tím že nebezpečného nepřítele jednoduše vymyslel. Propaganda, přicházející se strašidelným obrazem nepřítele má působit jako volání „*Hanibal ante portas!*“ – Hanibal (nepřítel) před branami! Ke starostem každého člověka je tak „připočtena“ tak velká hodnota, že se roztržkou hrozící společenské rozdíly stanou zanedbatelnými. Používáno dodnes, a to mnohem sofistikovaněji než v nějakém temném středověku.

Efekt „pozadí“ hraje významnou roli při hodnocení dějinných vyústění politických a ekonomických proměn a doktrín. Marx i Engels zakládali svou kritiku kapitalismu i na obraze bídného postavení anglického proletariátu. Četl jsem ovšem kdysi kdesi studii, dokazující, že ony bídné podmínky byla stále ještě lepší než život, jaký vedli předtím ve svých původních venkovských domovech. Pokud by to byla pravda (což je těžké posoudit), znamenalo by to ovšem jisté oslabení celé argumentace. Podobně by to ovšem mohlo být vztaženo k jakékoliv změně – k vylíčení, jak se kdekoliv měli „po tom“ se vesměs používá jako pozadí idealizovaný obraz, případně dokonce zcela nehistoricky sama přítomnost posuzovatele. „jak se měli bídně lidé ve středověku, kdy nebyly mobilní telefony, a jak se máme my dnes!“ Nejpřiměřenějším pozadím je ovšem to, jak se měli „před tím“. Brněnský myslitel František Vymazal má ve svých „Zrcích“ jednu drobnou glosu: „*Následkem osvobození pomřelo v Americe více černochoů než v otroctví*“. Nemám dostatek informací, abych mohl pravdivost této glosy posoudit, v případě, že by to byla pravda, měnilo by asi i zjednodušený obraz i této jedné kapitoly dějin. Efekt pozadí je ostatně v propagandě přímo doma, a příkladů si může každý nalézt kolik chce. Pro posouzení poměrů na Kubě by bylo dobré vzít v úvahu, jak žil

běžný Kubánec před revolucí a před Fidélem Castrem. Právem je možno namítnout: „*Ano. Ale kde by byli dnes?*“ Opodstatněnost této možné námitky je snižována obecným pravidlem, že uvažování „**co by bylo, kdyby**“ (které bývá v této souvislosti rovněž jako „pozadí“ používáno) je obecně považováno za nepřesvědčivé. Jde totiž o logickou chybu uvažování z možného na skutečné.

Prohlédnout lest využívání argumentačního a přesvědčovacího efektu „pozadí“ může pochopitelně především člověk, který je v dané věci dokonale orientován, a dokáže proto pohotově předkládat ke srovnání i jiné skutečnosti než ty, které jsou protistranou nabízeny. Efekt „pozadí“ se uplatňuje i v individuální životní filosofii každého člověka. Na otázku „jak se máte“ neexistuje žádná „objektivní“ odpověď. Odpovědí je vždy výsledek srovnání

s nějakým měřítkem či ideálem. Pokud se bude člověk srovnávat s panem Onasisem nebo Paris Hiltonovou, nejspíše mu vyjde, že se má špatně. (V pravdě řečeno jde ovšem o srovnání **s představou** o tom, jak se má (či měl) pan Onasis nebo slečna Hiltonová – o tom „jak se skutečně mají“ může sotva kdo co vědět a dost možná jim není vůbec co závidět). Pokud člověk jako měřítko vezme třeba existenci chudáka někde z Biafry, vyjde mu, že se má božsky. Existují ovšem dokonce i takové možné úhly pohledu, ze kterých na tom onen biaferský chudák bude lépe než my. Podívejte se na jednu jihoamerickou silnici na obrázku na předcházející stránce. Zdají se vám být naše dálnice ještě nebezpečné?

Efekt „pozadí“ je využíván dennodenně. Proti rozhořčení nad určitou praxí je totiž velmi často řečeno: „Ale ve světě je to úplně běžné“. Černá skvrna není totiž na černém pozadí vůbec vidět.

V prezentaci je tedy tento efekt možno využít k tomu, že kvality doporučeného jevu vyniknou více na vhodně a cíleně zvoleném pozadí. To dokáže dát opticky vyniknout všem kvalitám, případně potlačí stíny. Je ovšem třeba vždy zachovat míru, aby pozadí nebylo posluchačem vyhodnoceno jako na první pohled nápadně nepřiměřené. Předpokladem správné chvály je uměřenost.

Uplatnění efektu „souvislosti“

Každý jev a každá idea v tomto světě bytostně souvisí se vším ostatním. Věta, pravící že „*všechno souvisí se vším*“ je jednou z nejhlubších pravd, platících jak v rovině náboženství, tak filosofie a vědy. Připomenutí souvislosti patří k vlastní podstatě významné argumentační metodě. Každá skutečnost na tomto světě má i z jednoho a téhož hlediska vždy své souvislosti, sahající do minulosti, projevující se v přítomnosti a předpokládaně se dostavivší v budoucnosti.

Nekonečně široké a do nedohledna se všemi směry táhnoucí souvislosti je možno přibližně rozdělit dle několika hledisek. Nám budou stačit v podstatě dvě.

Dělení souvislosti a efektů na dobré a špatné, případně (z určitého hlediska) na žádoucí a nežádoucí. Existenci dvou skupin následků a efektů, totiž oněch kladných žádoucích na jedné straně a záporných nežádoucích na druhé straně předpokládá i velký středověký myslitel Tomáš Akvinský. Vyzývá proto k tomu, aby obě skupiny byly člověkem bedlivě zváženy, a pokud ona žádoucí strana jasně nepřevažuje nad druhou, je vhodné myšlenku opustit. Stejně jako nejsou léky, které by neměly vedlejší účinky, tak nejsou ani opatření, která by beze zbytku plnila pouze očekávaný účel a nic více. I v této souvislosti platí, že přání je otcem myšlenky, a každý člověk má tendenci vidět, vnímat a předkládat pouze ta fakta a ty okolnosti, která jeho tezi podporují. Pokud je předložen takto jednostranný „výběr“, není třeba ani nic „dobarvovat“. Právě tak se dle sofistů „*dělala ze slabé věci silná*“ – šlo zde rovněž o účelové vyzdvižení argumentů, sloužících danému tvrzení. Současně s tím může po druhá linii probíhat snaha o popření nebo zpochybnění argumentů nepříznivých.

Efekt „souvislosti“ pracující s tím co z univerzálního přediva souvislosti bude předloženo a co zamlčeno je mnohostranný. Reklama je takřka výlučně založena na tom, že jsou vyzdviženy pouze žádoucí očekávané efekty, souvislosti a vyústění. V nabídce výhodných úvěrů je obsažena pouze oslňující částka, kterou je možno si půjčit a nepatrná měsíční splátka, kterou bude dlužník (s možností odkladu!) splácet. Není tam ani náznakem řečeno, že zaplatí někdy až trojnásobek vypůjčené částky a že celá jeho existence se dostane na tenký a nebezpečný led.

Dělení na ty efekty a souvislosti, které lze očekávat a předvídat, a ty, které jsou neočekávané a nepředvídané. Toto rozlišení se v argumentacích pro svou „nepředvídatelnost“ pochopitelně sotva může objevovat. Vyskytuje se tu a tam pouze jako přívažek v neurčitém náznaku: „A k čemu všemu bude tento zázračný přípravek moci být

použit zatím ještě nevíme, ale vědci již další využití hledají“, nebo naopak: „Kde všude se v budoucnosti projeví zhoubné následky této látky nelze zatím ještě ani zdaleka odhadnout“.

Vnímavost pro existenci neznámých nežádoucích následků je u evropské kultury ještě menší, než těch známých nežádoucích. Absence smyslu pro nepředvídatelné nežádoucí souvislosti je rovněž přímo systémovou vlastností evropské kultury. I zde působí evropský systémový redukcionismus a monismus. Záporné efekty by bylo obvykle možno zahlédnout pouze z jiného zorného úhlu než je ten, který je jediným a výlučným pozorovacím a hodnotícím stanoviskem. Ekonomický způsob myšlení není obvykle naprosto schopen vidět škody na duších. Působí zde patrně i různé formy takové ho pojetí náboženství, ve kterém je svět Stvořitelem tak dokonale nastaven a seřízen, že vše co je **možné** je zároveň dobré. Toto myšlení v sobě obsahoval tzv. **deismus**. K podobnému způsobu myšlení vedly některé směry myšlení protestantismu – kde jsou otevřené dveře **možnosti**, tam je člověk vyzván vejít. Zodpovědnost je na Stvořiteli. Ani v jednom, ani v druhém případě nemůže být řeč ani o nějakých předvídatelných, tím méně pak nepředvídatelných záporných důsledcích. Je to ideální víra pro aktivitou překypujícího západního člověka. Nemusí si dělat žádné starosti, nemusí se na nic ohlížet, nemusí se dívat ani za sebe, ani před sebe, a ještě si může v této své bezohlednosti připadat jako odvážný superman nebo geroj. Vzpomínám si, jak bylo krásně líčeno požehnutí, které na Zemi přineslo DDT. Podobně je tomu s polychromovanými bifenyly, ftaláty, zpomalovači hoření atd. O většině toho, s čím žijeme, to ještě nevíme, i když vědomost o tom je možná již někde v trezoru. Hluboký smysl pro souvislosti nežádoucí neočekávané a neodhadnutelné měly a mají ve větší či menší míře všechny tzv. primitivní a nerozvinuté civilizace. Lze říci – takřka všechny civilizace a kultury krom euroamerické. Byl to podvědomý strach před neznámem, strach z nevyzpytatelných důsledků narušení vžitého a daného řádu. My bychom mohli říci – obavy z následků porušení určité rovnováhy, určité homeostázy. Tento strach je výsledkem zkušenosti. Je to nejstarší zobecněná zkušenost lidstva, a je vyjádřena v pohádkovém motivu draka a jeho hlav. Ty se, jak známo, mají schopnost rozšířeně regenerovat, takže za jednu uřatou narostou tři nové a svěží. Ti „primitivové“ jsou tak moudří, že vědí, že nic není zadarmo. Vědí, že každé zdánlivé řešení starého problému přinese nové problémy, dosud neznámé, a dosti často větší, než byl onen původní.

Dělení širokého nekonečného pole souvislostí je si tedy možno to takto přehledně znázornit:

Efekty žádoucí očekávané I.	Efekty nežádoucí očekávané II.
Efekty žádoucí neočekávané III.	Efekty nežádoucí neočekávané IV.

Kvadranty souvislostí

Efekt, spočívající v uvádění pouze určitých souvislostí dané myšlenky je využíván široce v argumentaci, určené zdrojům, nemajícím snadnou možnost se přesvědčit o **všech**,

tedy i nezmiňovaných souvislostech. Největším polem je zde pochopitelně propaganda. Příkladem nepravdivé argumentace, založené na takto jednostranném podání může být například propaganda předválečné Sudetoněmecké strany, která na základě oficiální statistiky Československé republiky dokazovala v cizině diskriminaci německého obyvatelstva v českém pohraničí. Ona statistika udávala, že českých škol bylo v pohraničí postaveno mnohem víc než německých, což bylo očividně v příkrém nepoměru k počtu obyvatel obou národností v daných místech. Propaganda ovšem zamlčela tu okolnost a souvislost, že německých škol byl v těchto místech naprostý dostatek, protože byly postaveny již před vznikem Československé republiky. Přinesení informací, které k osvětlení smyslu určitého faktu chybí – to je podstata protiargumentace. Jsou v ní snešeny a objasněny zamlčené či popřené souvislosti.

Na efektu „souvislosti“ je tedy založena i ta velice častá klamná argumentace, která jakoby předpokládala, že dějiny začínají „od určitého okamžiku“ – od Francouzské revoluce, od rozpadu Rakousko-Uherska, od konce II. světové války, od února 1948 nebo listopadu 1989. Tím je obvykle dosaženo zcela určitého hodnocení skutečností. Děje, následující po těchto svévolně stanovených „počátcích“ jsou pochopitelně posuzovatelné pouze v kontextu událostí, které tomuto svévolně položenému začátku předcházely. Nedbání „toho předcházejícího“ vede pochopitelně ke zcela svévolnému vyznění toho, co se stalo po uměle stanoveném „začátku děje“. Je to, jako kdybychom si příběh starého lotra Babinského vyprávěli jen od jeho zatčení a věznění, a nezajímali se, co bylo předtím. Vyšel by nám z toho chudák, jehož lidská práva byla státem a jeho policií necitelně pošlapána... Člověk, platící v restauraci útratu, může být touto metodou představen jako dobrodinec, sponzorující podnik. Pokud pro nás ovšem pochopitelně „dějiny“ začnou v okamžiku, kdy dojedl, dopil a zavolal vrchního.

Efekt „souvislosti“ je tedy do jisté míry založen na vědomé či nevědomé polopravdě. Lidé, popisující jakékoliv své utrpení se obvykle vůbec nedotknou toho, čím si ho případně předtím sami přivolali. Lidské poznání je vždy pouze částečné, zde se ovšem tato částečnost nevztahuje proporcionálně k „oběma stranám“, nýbrž obvykle pouze k jedné. Jde často o jakousi „slepotu na jedno oko“, někdy pravé, jindy levé... Zde také koření běžný jev „měření různým metrem“. Politická propaganda by bez využívání tohoto efektu nebyla vůbec možná. Neslyšel jsem ještě politruka žádného politického nebo ekonomického systému, že by řekl: „.. náš řád není při všech svých přednostech ovšem, žel, schopen vyřešit tyto a tyto otázky, a tato slabina může být za určitých okolností velmi významná“.

Argumentace pohybující se na poli této zákonitosti tedy v něčem připomíná spor před soudem, kde každá strana přivádí pouze ty svědky, kteří mohou svědčit v její prospěch. Každý argumentující nalézá v minulosti, přítomnosti či budoucnosti ty souvislosti dané myšlenky, které ji doporučují a svědčí v její prospěch, a oponent pak naopak přivádí své svědky poukazuje na její slabiny. Tendence vidět produkty svých přání pouze v tom nejlepší světlo, což je i zde obsaženo v úsloví „*přání je otcem myšlenky*“, se nevyhýbá ničemu. Cenným studijním materiálem, který ukazuje, na základě jak jednostranných pohledů jsou často rozhodnutí přijímána, jsou námořní, válečné, politické a jiné omyly, o nichž nás poučuje historie. Velká většina prohraných válek i bitev má ve svém počátku nereálný jednostranný pohled na souvislosti. To zároveň ukazuje význam „argumentace souvislostmi“ která by často mohla ukázat, že tzv. „vedlejší laterální škody“, způsobené přijetím daného řešení řešením, budou větší než prospěch. V tom je hluboký smysl oponentury, i instituce mluvího, nazývaného „*advocatus diaboli*“ v církevním procesu svatořečení. Tyto role nepředstavují „*nepřítele*“, nýbrž jsou institucionalizovanou podobou nezbytné kritiky. Kde je řešení hledáno skutečně zodpovědně, tam je takové vynesení méně příznivých souvislostí na světlo projevem moudrosti.

Schopnost nalézat a předkládat opomenuté nebo zamlčené souvislosti provází rovněž dokonalou znalost věci a všech jejích vazeb. Tak například představa, že kriminalitu sníží zavedení exemplárně tvrdých trestů, byla argumentačně poražena statistickým poukazem na to, že v minulosti vedlo takové opatření pouze k tomu, že zemřelo ještě více nevinných lidí – zločinci se totiž začali zbavovat svědků. I tak úžasná věc, jako jsou drtiče kuchyňských odpadků, které pak neplní popelnice ale odtékají kanalizací má svou drobnou mouchu, pro kterou ji bylo nutno zakázat – katastroficky zvyšuje počet hlodavců v kanalizaci. A tak to bylo, je a bude s mnoha senzačními myšlenkami.

Zapamatovat si toto pravidlo a z něj vyplývající poučení pro prezentační argumentaci i protiargumentaci pomůže objev, ke kterému prý (podle jedné anekdoty) dospěl Masaschusettský technologický institut:

Má-li někdo jednu nohu delší, má vždy tu druhou kratší.

Každý argumentující nastavuje tu delší nohu své teze, přičemž tu kratší, zákonitě existující, cudně skrývá. Ona tam však je.

Efektu souvislosti se v jeho mnohostrannosti nelze v žádné argumentační a prezentační operaci vyhnout. Je stejně nevědomý a mimoděčný, jako plánovaný a sofistikovaně realizovaný. Má nespočet důsledků. Jeden však sluší být připomenut. Pokud při doporučující prezentaci čehokoliv člověk nevědomky či v dobré víře, že tím věci prospěje, nezmíní onu kratší nohu, vyvolá tím zákonitou potřebu posluchačů ji nalézt. Pokud ji budou hledat, pak ji jistě najdou, a v takovém případě se jim bude zdát ještě kratší, než je. Když mne někdo telefonicky obtěžuje „úžasnou výhodnou nabídkou“, ptám se ho vždy po té kratší noze. Zatím jsme byli vždy rychle hotovi. Nezmínění hranic, stínů či slabin věci či myšlenky činí její prezentaci nevěrohodnou. Zmínění slabin má ovšem tu nevýhodu (všimněte si, že zde sám na sobě uplatňuji sdělovanou myšlenku!), že si v rámci všeobecné nevěrohodnosti všeho někdo může říci: „No, když dokonce sami přiznávají, že to má nějaké nedostatky, tak jak to potom může vypadat doopravdy!“ To je však, soudím, menší zlo, které může být dobrou zkušeností s vámi napraveno.

Využití efektu „souvislosti“ umožňuje člověku dokonce změnit i etickou hodnotu určitého jednání. Školním příkladem může být následující anekdota:

Rozčilený muž přijde do účtárny a stěžuje si, že dostal ve výplatě méně, než kolik měl dostat. Účetní vytáhnou jeho listiny a zkoumají je. Pak mu sdělí výsledek: Ano, je to pravda, poslední měsíc jste skutečně nedopatřením dostal méně. Jak jsem však zjistili, předtím jste dvakrát po sobě dostal více. Proč jste si nepřišel stěžovat už tehdy?

Muž nato odvětí: „Dvakrát je možno se zmýlit. Když se však zmýlíte potřetí, je to už dobrý důvod k nespokojenosti“.

Onen muž zasadil své jednání do jiného kontextu, ve kterém je, na rozdíl od původně a přirozeně vnímaného, eticky celkem věrohodně opodstatněno.

Prezentace, reklama a všechny doporučující a pochvalné projevy pracují s tímto efektem. Je legitimní v tom, že přivedení čehokoliv na svět je možno pouze tak, že se daná věc mírně „přisvětlí“. Umění prezentace spočívá i zde v moudrém odhadu míry tohoto přisvětlení. Míra snesitelného „přisvětlení“ cíleným výběrem zmíněných kladných efektů a souvislostí má své různé hodnoty v různých kulturách. Zatímco v USA je možná snesitelná i taková reklama a prezentace, která by u nás byla hodnocena jako „barnumská“, u nás je patrně spíše na místě přiměřená solidní dojem vzbuzující zdrženlivost.

Tímto upraveným textem, vyňatým z obsáhlejšího souboru, srdečně zdravím účastníky semináře v Jeseníkách, a přeji jim vždy taková pozadí, na kterých bude jejich

práce zářit ještě více, a to, aby kratší noha všech jejich prezentací naprosto nezastínila tu delší.

Mnoho zdaru Vám přeje ThMgr. Milan Klapetek